

Indenrigs- og Sundhedsminister Bertel Haarder
Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse
Departementet
Slotsholmsgade10-12
1216 København K

København, den 21. marts 2010

Kære Bertel Haarder

Den Danske EHS (Electro Hyper Sensitivity : el-overfølsomhed) Forening sendte brev til Sundhedsstyrelsen d.25. oktober 2009.Vi stillede her en række spørgsmål til Sundhedsstyrelsens manglende risikohåndtering af elektromagnetiske felters (EMF) sundhedsskadelige virkninger, herunder især EHS og manglende anerkendelse af de EHS-ramte i Danmark. Vi modtog "svar" d.2. november 2009, hvor Sundhedsstyrelsen ikke svarer. Sundhedsstyrelsen har kendt til EHS i 20 år, men har intet foretaget sig mhp. at beskytte befolkningen. Ej heller har Sundhedsstyrelsen iværksat epidemiologisk undersøgelse af, hvor mange danskere der lider af EHS eller oplyst den danske lægeverden om lidelsen.

Vi kan nu konstatere, at Sundhedsstyrelsen fortsætter sin mørklægning af de af internationale forskere anslåede 3-10 %, dvs. mindst 150.000 danske mænd, kvinder og børn, som lider af EHS, samt fortsætter sin ignorering af de EHS-syges behov for udredning, diagnosticering, beskyttelse og behandling.

Dette til trods for, at vi har oplyst om, at internationale forskere og læger, herunder den franske forskergruppe ved cance rinstitutet ARTAC med deltagelse af forrige års nobelpristager i medicin Luc Montagnier, har fastsat diagnosekriterier og ved objektive tests, herunder hjerneskanninger, har dokumenteret, at EHS-ramte har en sygdom i centralnervesystemet, sådan som WHO også udtaler, og at disse hjerne- og nervesystemskader forårsages af elektromagnetiske felter.

Sundhedsstyrelsens påstand d. 29. maj og d. 2. november 2009 om, at EHS må skyldes noget andet end EMF, er derfor en påstand mod bedre vidende og er særdeles kritisabel.

Vi gjorde desuden opmærksom på, at EU Parlamentets udvalg for Miljø, Folkesundhed og Fødevarerbeskyttelse d. 2. april 2009 bad medlemslandene om at anerkende de EHS-ramte, så de kan få "tilstrækkelig beskyttelse og lige muligheder". Vi bad Sundhedsstyrelsen om at implementere dette i Danmark, men heller ikke det har Sundhedsstyrelsen svaret på, hvilket er totalt uacceptabelt.

Vi påpegede desuden, at vi er i den helt uholdbare situation i Danmark, at Sundhedsstyrelsen ikke respekterer forsigtighedsprincippet. Tværtimod gentager Sundhedsstyrelsen d. 2. november 2009 sin vildfarelse, "at der skal være en entydig direkte sammenhæng mellem udsættelse for elektromagnetiske felter og EHS", for at Sundhedsstyrelsen kan anerkende EHS.

Dette er særdeles alvorligt, da det betyder, at Sundhedsstyrelsen ikke har forstået, at forsigtighedsprincippet drejer sig om at forholde sig til videnskabelig usikkerhed, samt at de danske sundhedsmyndigheder er forpligtede til at implementere forsigtighedsprincippet i forbindelse med EMF skadevirkninger, herunder EHS som en risiko for menneskers helbred.

Det er nu i 2009 af ARTAC dokumenteret uden tvivl mulig, at EHS-ramte bli ver syge af eksponering for elektromagnetiske felter, men allerede i 2007 da Bioinitiative Rapporten forelå, var de danske sundhedsmyndigheder informerede om, at sygdommen EHS er en risiko ved udsættelse for EMF. De danske sundhedsmyndigheder har siden da været lovæssigt forpligtede til at forholde sig til dette alvorlige folkesundhedsproblem og anbefale aktive forholdsregler til forebyggelse og beskyttelse af menneskers sundhed i forbindelse hermed.

Vi skal henvise til Lissabon Traktaten, bl.a. artiklerne 168, 191, 192 og 193. Af artikel 191, hvis hovedmål er "beskyttelse af menneskers sundhed", fremgår det, at "Unionens politik på miljøområdet tager sigte på et højt beskyttelsesniveau under hensyntagen til de forskellige forhold der gør sig gældende på de forskellige områder af Unionen. Den

bygger på forsigtighedsprincippet, og på princippet om forebyggende indsats, princippet om indgreb overfor miljøskader fortrinsvis ved kilden og princippet om at forurene ren betaler."

Vi skal også minde om, at Europa Kommissionen i sin handlingsplan for Miljø og Sundhed 2004-2010 anser "Forebyggelse af Befolkningens Eksposering for Elektromagnetiske Felters Sundhedsskadelige Virkninger" som et vigtigt fokusområde. Kommissionen iværksatte derfor en risikovurdering af EMF som bl.a. udmøntedes i Biointiative Rapporten udfærdiget af uafhængige internationale forskere i 2007. <http://www.bioinitiative.org>

Der dokumenteres her ud fra over 2000 videnskabelige undersøgelser alvorlige negative helbredseffekter ved eksponering for EMF, bl.a. kræft, Alzheimers, immunologiske og neurologiske tilstande samt el-overfølsomhed hos 3-10 % af befolkningerne.

Vi har allerede i brev d. 25. oktober 2009 påpeget overfor Sundhedsstyrelsen, at der er en reel risiko for helbredsskader især EHS ved udsættelse for elektromagnetiske felter, samt at EHS objektivt kan dokumenteres som en fysisk sygdom i nervesystemet. Vi har desuden påpeget, at WHO anser, at det centrale og autonome nervesystem er påvirket ved EHS, og at evidensen herfor fremgår dels af Biointiative Rapporten og dels af ARTAC's internationale forskergruppes resultater, hvor bl.a. hjerneskanninger af en kohorte på over 300 el-overfølsomme patienter viser, at der er tale om en neurologisk lidelse med bl.a. hypoperfusion i hjernen, som ligner sygdommen Alzheimers, samt at disse fysiske hjerneskader induceres af elektromagnetiske felter.

www.artac.info/images/telechargement/SICEM/electrosensibiliterecherche.pdf - vedhæftet danske oversættelse.

Som konsekvens af denne evidens vedtog Europa Parlamentets Udvalg for Miljø, Folkesundhed og Fødevarerbeskyttelse derfor d. 4. september 2008 den risikohåndtering, at medlemslandene bør tillæmpe forsigtighedsprincippet og sætte grænseværdierne for EMF ned. Allerede i dag har en lang række lande i den Europæiske Union og også andre lande implementeret denne risikohåndtering. I Danmark derimod, har ingen myndigheder reageret, hvilket er ganske utroligt.

Tværtimod har Sundhedsstyrelsen i Notat d. 9. oktober 2007 gjort det krystalklart, at man ikke respekterer forsigtighedsprincippet. Sundhedsstyrelsen mener nemlig, at Biointiative Rapporten, der er forfattet af de førende forskere på området i verden, er et "partsindlæg", hvori Sundhedsstyrelsen kan frasortere forskningsresultater, der viser en sammenhæng mellem sundhedsskadelige virkninger herunder EHS og udsættelse for elektromagnetiske felter, som "man ikke er enige i". På den anden side, når en undersøgelse ikke har fundet sammenhæng mellem udsættelse for EMF og EHS, fremhæver Sundhedsstyrelsen den, men tier samtidig om åbenlyse svagheder i metode og design, som vi har vist d. 25. oktober 2009.

Sundhedsstyrelsen påberåber sig således kompetence til at desavouere Biointiative Rapportens forskeres kvalitetssikring, bl.a. fordi rapporten ikke dokumenterer forskningsmæssig entydighed. Hermed har Sundhedsstyrelsen demonstreret sin uvidenhed om, at Biointiative Rapporten ikke er en rapport, der foregiver, at der er skabt entydig evidens om elektromagnetiske felters sundhedsskadelige effekter, men at Biointiative Rapporten derimod er en risikovurdering og at risikovurdering er noget helt andet end forskning, idet risikovurdering må tage hypoteser i betragtning, som ikke er godt nok bekræftet i henhold til videnskabelig standard, men som alligevel indikerer en risiko.

Dermed har Sundhedsstyrelsen brugt videnskabelig usikkerhed som begrundelse for at gøre ingenting, mens den burde være brugt som begrundelse for en risikohåndtering i forhold til forsigtighedsprincippet.

Det burde Sundhedsstyrelsen vide, idet Europa Kommissionen har forklaret og allerede i 2000 indførte retningslinjer for, hvordan forsigtighedsprincippet skal anvendes og fastslog følgende:

"Forsigtighedsprincippet skal bidrage til at reducere eller eliminere risiko for negative effekter for miljøet og for menneskers, dyrs og planter helbred. Princippet er relevant i de tilfælde, hvor videnskabelig evidens er utilstrækkelig eller usikker og der samtidig findes videnskabelige vurderinger som kan give grund til bekymring."

Forsigtighedsprincippet udsiger altså, at når forskningen er delt, dvs. når nogle forskningsresultater peger på, at der i høj grad er en sammenhæng mellem helbredsskader herunder EHS og eksponering for EMF, og andre peger på, at der

ikke er en sammenhæng mellem helbredsskader og EMF, sådan som BioInitiative Rapporten viser, SÅ ER DER EN RISIKO. Denne risiko er helt reel og ikke hypotetisk og må derfor tages dybt alvorlig via en risikohåndtering, fordi risikoen ved ikke at handle er langt større end ved at tage forholdsregler.

Den danske Sundhedsstyrelse har således ikke forstået, at de danske sundhedsmyndigheder er forpligtede til at tillempe forsigtighedsprincippet i og med, at det er dokumenteret bl.a. i BioInitiative Rapporten, at der er en helbredsrisiko herunder EHS ved eksponering for EMF, og på den baggrund er forpligtede til at anerkende EHS samt anbefale en sundhedsfaglig risikohåndtering af befolkningens eksponering for EMF.

Sundhedsstyrelsen er altså forpligtet til at anbefale, at Danmark tager forholdsregler, ligesom man har gjort i Frankrig, Tyskland, Belgien, Spanien, Italien, Østrig, Polen og Schweiz.

I Polen, Belgien, Østrig og Italien har man allerede sat grænseværdierne ned. I Tyskland anbefaler myndighederne at slukke de trådløse WLAN-netværk hjemme og på arbejde, når de ikke bruges, og ikke bruge dem overhovedet på skoler, ligesom kommuner kan sige nej til at opstille nye mobilmaster.

I Frankrig er mobilmaster demonteret, og flere bliver demonteret i en lind strøm, fordi teleudbyderne ikke kan dokumentere, at strålingen ikke udsætter naboerne for helbredsrisici, og franske dommere dømmer dem demonteret. I Paris er alle trådløse sendere på biblioteker afmonteret. Desuden har regeringen besluttet at forbyde mobiltelefoner i et vist omfang i alle skoler af hensyn til børnenes helbred, og mobiltelefon-reklamer til børn under 14 år er forbudt. Flere kommuner har sat grænseværdierne for EMF markant ned, ligesom det 14. arrondissement i Paris er testområde for hele byen Paris, som skal være foregangsby, når det gælder strålingsrisici og kun anvende fast teknik i byens egne lokaler, samt sænke grænseværdierne til 1 mW/m^2 , dvs. langt, langt under de niveauer, der er tilladt i Danmark. Desuden besluttede 10 franske byer i november 2009 at reducere grænseværdierne for EMF eksponering til dem, der anbefales af BioInitiative Rapporten - 0,6 v/m som reaktion på det franske miljøministeriums henstilling i maj 2009 om "at indføre strengere grænseværdier."

Det israelske miljøministerium informerede befolkningen juli 2009 om at være forsigtig ved brug af mobiltelefon.

Flere canadiske og amerikanske staters regeringer har udnævnt maj måned til at gøre særlig opmærksom på MCS og EHS, "da de mennesker i vores land som er ramt af disse lidelser er overladt til sig selv og hvor kun de der er i besiddelse af økonomiske ressourcer kan forlade deres arbejdsplads, sanere deres hjem eller flytte til et bedre/sundere sted".

I Sverige, hvor 10 % af befolkningen ifølge flere forskere lider af EHS, har Socialstyrelsen anerkendt lidelsen EHS/el-overfølsomhed som et funktionshandicap, som "handikapper personen i forhold til omgivelserne/miljøet". Socialstyrelsen foreslår, at lidelsen klassificeres i ICD under koden 68.8, som er relateret til "andre specificerede generelle symptomer og tegn på sygdom" (Socialstyrelsen, enheten klassifikation och för terminologists 2009-03-09 Dnr. 55-2573/2009). EHS-ramte kan derfor modtage social og økonomisk støtte for at kunne forbedre deres bolig/arbejdsplads fx. til afskærmende maling, baldakiner og i alvorlige tilfælde indkvartering væk fra elektromagnetiske kilder.

I Canada er EHS anerkendt som en handikappende lidelse, og der ydes også hjælp fra pensionssystemet til de alvorligt ramte, [http://www.chrc-](http://www.chrc-ccdp.ca/research_program_recherche/esensitivities_legal_hypersensibilitee/page3-en.asp)

[ccdp.ca/research_program_recherche/esensitivities_legal_hypersensibilitee/page3-en.asp](http://www.chrc-ccdp.ca/research_program_recherche/esensitivities_legal_hypersensibilitee/page3-en.asp)

Europa Parlamentet understregede d. 2. april 2009, at de trådløse teknologier (mobiltelefoner, Wi-Fi/WiMAX, Bluetooth DECT telefoner etc.) udsender magnetiske felter, der kan have negative effekter for menneskers helbred, og har bedt medlemslandene om at anerkende Electro Hyper Sensitivity: "og følge Sveriges eksempel og anerkende personer der lider af el-overfølsomhed, så

de kan opnå tilstrækkelig beskyttelse og lige muligheder." http://www.europarl.europa.eu/news/public/default_da.htm

I Italien er der d. 21 december 2009 fremsat et vidtgående lovforslag til beskyttelse af mennesker, der lider af miljøsygdomme og miljøhandicap, herunder især MCS og EHS-ramte. <http://www.csn-deutschland.de/blog/en/an-italian-law-proposal-for-environmental-illnesses> and Disability

I Danmark foretager sundhedsmyndighederne sig ingenting, selv om EU har kritiseret Danmarks laden-stå-til på strålingsområdet. Det må ophøre, og Sundhedsministeriet må reagere og handle i forhold til forsigtighedsprincippet vedr. EMF skadevirkninger for det menneskelige helbred, herunder EHS, og implementere Europa Parlamentets Udvalg for Miljø, Folkesundhed og Fødevarerbeskyttelses henstilling d. 2. april 2009 og anerkende EHS som et funktionshandicap, som er den risikohåndtering, der følger af risikovurderingen i bl.a. BioInitiative Rapporten samt ARTAC's forskning.

Vi må understrege, at forsigtighedsprincippet er helt centralt i Den Europæiske Unions politik, og at Europa Domstolen gentagne gange har fastslået, at indholdet og omfanget af dette princip er hjørnестenen i Unionens beskyttelsespolitik på miljø- og sundhedsområdet.

Vi skal også minde om, at Danmark har ratificeret FN's Handicap Konvention, som fastslår, at alle mennesker har ret til at leve i samfund baseret på lige vilkår. Men EHS-ramte er udelukket fra de grundlæggende rettigheder om lige vilkår, hvad angår adgang til sundhedsfaglig og social hjælp, adgang til arbejdsmarkedet og til at færdes frit i samfundet på grund af, at de danske sundhedsmyndigheder ikke anerkender EHS som et miljøhandicap.

Men de danske EHS-ramte vil ikke længere finde sig i at blive ignoreret og mørkelagt. Lissabon Traktaten og FN's Handicap Konvention er ratificeret af Danmark, ligesom Danmark må rette sig efter Europa Domstolen, og de danske myndigheder kan ikke længere på lovligt grundlag ignorere og forskelsbehandle de el-overfølsomme borgere.

Vi kræver derfor, at sundhedsmyndighederne anerkender EHS som en somatisk sygdom i centralnervesystemet og som et svært funktionshandicap og straks iværksætter oplysning til de danske læger og sociale myndigheder om sygdommen og funktionshandikappet EHS.

De danske EHS-ramte børn, kvinder og mænd, hvoraf mange er helt forfærdeligt syge, er totalt overladt til sig selv uden nogen former for medicinsk eller social hjælp. Ofte er de så syge, at de ikke kan meddele sig fx via computer eller telefon og overhovedet bevæge sig i det offentlige rum. Deres ytringsfrihed er nærmest ikke-eksisterende, og de er således sociale pariaer, udelukket fra samfundet. Mange er desuden tvunget til at flygte både indenfor Danmarks grænser og til udlandet på grund af, at elektromagnetiske felter er alle vegne og i konstant øgede intensiteter for hver dag, og det bliver derfor sværere og sværere at finde et sted, hvor de kan være uden at blive syge.

Sundhedsministeren må derfor desuden gøre sig klart, at der sker en meget hurtig vækst i incidensen af EHS i medlemslandene i Den Europæiske Union, og at man allerede er i besiddelse af epidemiologiske data herfor, og at sværhedsgraden af EHS-symptomerne, som allerede observeres klinisk bl.a. i Frankrig, uden tvivl mulig kræver, at der iværksættes hasteforanstaltninger m.h.t. befolkningens helbred.

Vi skal derfor bede om Sundhedsministerens svar på, hvornår og på hvilken måde de danske sundhedsmyndigheder anbefaler regeringen at træffe foranstaltninger som foreskrevet af Europa Kommissionen, Europa Parlamentet samt Lissabon Traktaten, så Danmark implementerer forsigtighedsprincippet og nedsætter EMF grænseværdierne samt anerkender EHS/el-overfølsomhed som en somatisk sygdom i centralnervesystemet og som et funktionshandicap, så

el-overfølsomme borgere i Danmark kan få tilstrækkelig beskyttelse og lige muligheder?

Venlig hilsen

Den Danske EHS Forening

www.ehsf.dk

v. Eva Theilgaard Jacobsen, cand.psych.

Kopi til :

Formanden for Folketingets Sundhedsudvalg Preben Rudiensgaard

Sundhedsordførere

Miljøminister Karen Ellemann

Formanden for Folketingets Miljøudvalg Steen Gade

Miljøordførere

Handicapordførere

Næstformand i Europa Parlamentets Udvalg for Miljø, Folkesundhed og Fødevarebeskyttelse (ENVI), Dan Jørgensen

EEA

Folke tingets Ombudsmand